

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده علوم انسانی، گروه فقه و حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: فقه مقارن و حقوق جزای اسلامی

عنوان:

حکم استعمال مواد مخدر در مذاهب خمسسه و حقوق موضوعه

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر ابراهیم یاقوتی

پژوهشگر:

سید یحیی موسوی

تابستان ۱۳۹۵

«من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق»

اینک بر خود لازم می‌دانم:

در آغاز آسمانی‌ترین شکرانه‌هایم به پیشگاه احدیت متعال است. قادر مطلق که انسان را آفرید و موجبات هدایتش را فراهم نمود.

همچنین مراتب قدردانی و سپاس خود را از استاد فرزانه و فرهیخته جناب آقای دکتر ابراهیم یاقوتی که بر ما منت می‌نهادند و وقت گران‌بهای خودشان را با صبر و حوصله فراوان در تدوین این پایان‌نامه یاری می‌کردند، اعلام می‌دارم.

از هیأت داوران محترم که داوری این پژوهش را متقبل شده‌اند، کمال تشکر را دارم. و نیز از همسر مهربانم که در راه به ثمر رسیدن این پژوهش با این اینجانب همکاری داشتند، تشکر می‌کنم و توفیق روزافزون و سعادت دنیوی و اخروی همه این عزیزان را از خداوند متعال خواستارم.

تقدیم به گل های معطر زندگی (سید محمد امین و سید محمد جواد) که زمینه ادامه تحصیل را با بردباری و صبوری فراهم نمودند.

چکیده

استعمال مواد مخدر امروزه به عنوان تهدید بزرگی در نظام جامعه در دولت‌ها و ملت‌ها به حساب می‌آید و سالانه مبالغ هنگفتی در ارتباط با ملامت افراد جامعه و مبارزه با این پدیده شوم هزینه می‌شود. چون مهم‌ترین رکن هر حکومت و دولتی از جمله نظام جمهوری اسلامی ایران مردم هستند احکامی که از سوی شارع مقدس برای مکلف وضع شده است تا جایی است که منجر به ضرر جمعی و روحی افراد بشر نشود. مواد مخدر در نیم قرن اخیر، به علت تنوع، گستردگی، اعتیاد و آثار سوء و زیان‌آور اجتماعی، خصوصیات پیدا کرده است که می‌توان آن‌را به عنوان یکی از موضوعات مستحدثه به حساب آورد و فروع فقهی بسیاری در باب حدود، تعزیرات، مکاسب، محرمة، اطعمه و اشربه برای آن فرض نمود و برای استنباط حکم شرعی آن‌ها به اجتهاد پرداخت. نظر به این که استعمال هرگونه مواد مخدر به جسم و روح انسان و حیثیت فردی و اجتماعی انسان‌ها ضرر و آسیب می‌رساند، مطابق قاعده لاضرر که از قواعد مسلم فقهی است و همچنین احادیث، آیات قرآنی (۲۱۹ و ۱۹۵ سوره بقره، ۱۵۷ اعراف، ۹۰ و ۹۱ مائده) بنا و سیره عقلاء، مذاهب شیعه و اهل تسنن استنباط می‌شد که حکم فقهی استعمال مواد مخدر حرمت است.

در این پایان‌نامه درصدد این هستیم که ضمن تفسیر ماده ۱ قانون مبارزه با مواد مخدر به بررسی و تحلیل مبانی فقهی استعمال مواد مخدر بپردازیم

واژه‌های کلیدی: انواع مواد مخدر، استعمال مواد مخدر، حرمت، ضرر.

فهرست مطالب

<u>عنوان</u>	<u>صفحه</u>
چکیده	۱
مقدمه	۲
فصل اول: کلیات و مفهوم‌شناسی	۷
۱-۱. بخش اول	۷
۱-۱-۱. بیان مسأله	۷
۱-۱-۲. ضرورت و اهمیت تحقیق	۸
۱-۱-۳. اهداف تحقیق	۹
۱-۱-۴. سؤالات تحقیق	۹
۱-۱-۵. فرضیه‌های تحقیق	۱۰
۱-۱-۶. روش تحقیق	۱۰
۱-۱-۷. پیشینه تحقیق	۱۰
۱-۱-۸. ساختار تحقیق	۱۲
۲-۲. بخش دوم	۱۳
۲-۱. مفهوم شناسی و تاریخچه	۱۳
۲-۱-۱. مواد مخدر از نظر لغوی و اصطلاحی	۱۳
۲-۱-۲. سوء مصرف مواد مخدر	۱۴
۲-۱-۳. پیشینه مواد مخدر	۱۵
۲-۱-۴. سابقه تاریخی مواد مخدر در فقه	۱۷
۳-۱. جایگاه مواد مخدر در ابواب فقهی	۱۹
۳-۱-۱. باب نجاسات	۱۹
۳-۱-۲. باب حدود و تعزیرات	۱۹
۳-۱-۳. باب دیات	۲۰
۳-۱-۴. باب اطعمه و اشربه محرمة	۲۰
۳-۱-۵. باب صلوه	۲۱
۳-۱-۶. باب اجاره	۲۲
۳-۱-۷. باب طلاق	۲۲
۳-۱-۸. باب بیع	۲۳

۲۳	۴-۱. ماهیت اعتیاد.....
۲۴	۵-۱. دسته‌بندی انواع مواد مخدر.....
۲۴	۱-۵-۱. مواد افیونی.....
۲۴	۱-۵-۲. مواد کانابیس.....
۲۵	۱-۵-۳. مواد روان گردان.....
۲۷	فصل دوم: ادله حرمت مواد مخدر.....
۲۷	۱-۲. ادله حرمت استعمال مواد مخدر در کتاب.....
۲۸	۱-۲-۱. آیه تهلکه (بقره/۱۹۵).....
۲۸	۱-۲-۲. آیه تحریم خبائث (اعراف/۱۵۷).....
۲۹	۱-۲-۳. آیه حرمت مسکرات (بقره/۲۱۹).....
۳۰	۱-۲-۴. آیه منع خودکشی (نساء/۲۹).....
۳۳	۲-۲. ادله حرمت استعمال مواد مخدر در روایات.....
۳۴	۱-۲-۲. احادیث مستدرک الوسائل.....
۳۵	۲-۲-۲. احادیث تحف العقول ووسائل الشیعه.....
۳۵	۳-۲-۲. حدیث فقه الرضا.....
۳۵	۴-۲-۲. مرسله شیخ صدوق.....
۳۶	۵-۲-۲. حدیث طلحة بن زید.....
۳۶	۳-۲. ادله حرمت از نظر بناء وسیره عقلاء.....
۳۷	۴-۲. ادله حرمت از دیدگاه قواعد فقهیه.....
۳۷	۱-۴-۲. قاعده لاضرر.....
۴۱	۲-۴-۲. قاعده نفی سبیل.....
۴۳	۵-۲. مواد مخدر در کلام فقهای اسلامی.....
۴۳	۱-۶-۲. اقوال فقهای شیعه.....
۴۳	۱-۵-۲-۱. احمد بن ادریس حلی.....
۴۳	۲-۵-۲-۱. زین الدین بن علی احمد عاملی (شهید ثانی).....
۴۴	۳-۵-۲-۱. سیدابوالحسن اصفهانی.....
۴۴	۴-۵-۲-۱. امام خمینی (ره).....
۴۴	۵-۵-۲-۱. مرتضی مطهری.....
۴۵	۶-۲. آرا فقها مذاهب اسلامی در مورد طهارت یا نجاست مواد مخدر.....
۴۶	۷-۲. دلایل حرمت مواد مخدر از دیدگاه فقهای اهل سنت.....

۸-۲. اقوال فقهای سنت ۴۷

۱-۸-۲. شیخ ابو حامد غزالی (شافعی مذهب، م ۴۵۰۵ ه.ق) ۴۷

۲-۸-۲. یحیی الدین بن شرف نووی (شافعی مذهب، م ۶۷۶ ه.ق) ۴۷

۳-۸-۲. شیخ الاسلام ابن تیمیه حرانی (حنفی مذهب م ۷۱۸ ه.ق) ۴۷

۴-۸-۲. ابن قیم جوزیه (حنبل مذهب، م ۷۵۱ ه.ق) ۴۷

۶-۸-۲. ابوالرکات احمد دردیر (مالکی مذهب، م ۱۲۰۱ ه.ق) ۴۸

۷-۸-۲. ابن عابدین (حنفی مذهب، م ۱۲۵۲ ه.ق) ۴۸

۸-۸-۲. عبدالرحمن جزیری ۴۸

فصل سوم: مواد مخدر از دیدگاه قوانین ۵۱

۱-۳. قانون مجازات اسلامی ۵۱

۱-۱-۳. تعریف قانون مجازات اسلامی ۵۱

۱-۲-۱-۳. حد ۵۱

۱-۲-۲-۱-۳. قصاص ۵۱

۱-۲-۳-۱-۳. دیه ۵۱

۱-۲-۴-۱-۳. تعزیرات ۵۱

۱-۲-۵-۱-۳. مجازات بازدارنده ۵۱

۲-۳. جرم در فقه اسلامی ۵۲

۳-۳. تقسیمات کلی جرم ۵۳

۱-۳-۳. جرم کیفری ۵۳

۲-۳-۳. جرم مدنی ۵۳

۳-۳-۳. جرم انتظامی ۵۴

۴-۳. عناصر تشکیل دهنده جرم ۵۴

۱-۴-۳. عنصر قانونی جرم ۵۴

۲-۴-۳. عنصر مادی جرم ۵۴

۳-۴-۳. عنصر روانی جرم ۵۴

۵-۳. کنترل بین المللی مواد مخدر ۵۵

۱-۵-۳. نهادهای اصلی ۵۵

۲-۵-۳. نهادهای فرعی ۵۶

۶-۳. مواد مخدر از نگاه حقوق موضوعه ایران ۵۷

۷-۳. قوانین مبارزه با مواد مخدر در کشور ایران ۵۸

۸-۳. سابقه قانونگذاری بین المللی ۶۲

۶۲	۳-۹. ایران و بحران مواد مخدر.....
۶۳	۳-۱۰. روند قانونگذاری و مبارزه با مواد مخدر.....
۶۳	۳-۱۰-۱. قبل از انقلاب اسلامی.....
۶۴	۳-۱۰-۲. بعد از انقلاب اسلامی.....
۶۵	۳-۱۱. نگاهی به قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر.....
۷۳	۳-۱۲. بررسی و مقایسه تطبیقی قوانین و مقررات کشورهای همسایه.....
۷۳	۳-۱۲-۱. افغانستان.....
۷۳	۳-۱۲-۲. امارات متحده عربی.....
۷۳	۳-۱۲-۳. ترکیه.....
۷۴	۳-۱۲-۴. پاکستان.....
۷۴	۳-۱۲-۵. روسیه.....
۷۴	۳-۱۲-۶. عراق.....
۷۷	فصل چهارم: دیدگاه مراجع تقلید در رابطه با استعمال مواد مخدر.....
۷۷	۴-۱. دیدگاه مراجع تقلید در رابطه با استعمال مواد مخدر نظر (علمای حاضر).....
۷۸	۴-۲. استفتائات از ستاد مبارزه با مواد مخدر از حضرات مراجع و علماء.....
۸۸	۴-۳. فتوای علمای اهل سنت درباره حرمت مواد مخدر.....
۹۴	نتیجه‌گیری.....
۹۶	پیشنهادها.....
۱۰۴	ضمیمه.....
۱۲۲	منابع و مأخذ.....

مقدمه

اعتیاد به مواد مخدر به منزله یک بلای اجتماعی، پدیده‌ای شوم و خانمان‌سوز و بلیه بزرگ جهانی به شمار می‌آید. جامعه بشری از پیدایش تاکنون با بلاها و بحران‌های مختلفی مواجه بوده که برخی از آن‌ها موجودیت و بقای انسان‌ها را در معرض تهدید قرار داده و برخی نقشه جغرافیایی و سیاسی جهان را دستخوش تغییر و تحول نموده است. مسأله مواد مخدر و استعمال و اعتیاد در همه کشورها پیشینه تاریخی دارد و لیکن آنچه این پدیده را به‌عنوان بلیه جهانی، تهدیدکننده امنیت ملی و بین‌المللی و عامل تأثیرگذار بر سلامت فکری، جسمی و اخلاقی انسان‌ها تبدیل کرده، قاچاق بین‌المللی آن، گسترش این تجارت سیاه مرگبار و اعتیاد و مصرف آن در جهان است و پس از تجارت سلاح و مهمات، پرسودترین معامله جهانی است. از این رو در فرایند اقتصاد جهانی، جایگاه قاچاق مواد مخدر را نمی‌توان نادیده گرفت و تداوم این تجارت به تقاضای مصرف آن بستگی دارد. هرچه تقاضای مواد مخدر افزایش یابد، بازار سیاه این تجارت مرگبار نیز رونق خواهد یافت. با وجود اقدامات سترگ سیاست‌گزاران جنایی در عرصه‌های داخلی و نیز تهیه و تدوین کنوانسیون‌های بین‌المللی، تلاش‌های جامعه جهانی و سازمان‌های بین‌المللی، قاچاق بین‌المللی مواد مخدر گسترش روزافزون یافته و اقدامات ملی کشورها در مقابله با این پدیده و مبارزه آن نتیجه‌بخش بوده است و انسان هوس‌باز را متأثر نموده است که به نظر می‌رسد اعتقادات مذهبی نقش مهمی در پیشگیری از مصرف و اعتیاد به مواد مخدر دارد. لازم و ضروری است که به بررسی حکم استعمال مواد مخدر در مذاهب و حقوق موضوعه ایران بپردازیم و نظرات و فتاوی‌ای مراجع عظام تبیین شود.

همه می‌دانیم که فرهنگ مردم ما ریشه مذهبی دارد و بنابراین روحانیون در ارشاد و هدایت مردم نقش انکارناپذیری دارند، امر به معروف و نهی از منکر از فروع دین ماست، در قرآن کریم آیاتی به وجوب آن تصریح دارد که برخی از آن‌ها ذکر می‌شود:

آنان که از رسول خدا^(ص) پیروی می‌کنند ... پیامبر^(ص) آن‌ها را امر به معروف و نهی از منکر می‌نماید (سوره اعراف، آیه ۱۵۷).^۱

مردان و زنان منافق با همدیگرند (آن‌ها بر عکس مسلمانان واقعی) امر به منکر و نهی از معروف می‌کنند (سوره توبه، آیه ۶۷).^۲

مردان و زنان با ایمان دوستان یکدیگرند. آنان امر به معروف و نهی از منکر می‌نمایند (سوره توبه، آیه ۷۱).^۳

باید عده‌ای از شما مردم را دعوت به نیکی (امر به معروف) و نهی از منکر کنند و آنان رستگارند (سوره آل عمران، آیه ۱۰۴).^۴

کسانی که اگر آن‌ها را متمکن کنیم، اقامه نماز می‌کنند زکات می‌دهند، امر به معروف و نهی از منکر می‌نمایند (سوره حج، آیه ۴۱).^۵

کسی که متابعت از راه‌های شیطانی نماید امر به فحشا و منکر می‌کند (سوره نور، آیه ۲۱).^۶

در این که مصرف مواد مخدر از منکرات می‌باشد تردیدی وجود ندارد و بر هر مسلمانی واجب است که افراد را از مصرف مواد مخدر نهی نماید، به خصوص وعاظ و مبلغان مذهبی مکلفند

۱. الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَدْعُوهُمْ مَكْتُوبًا عَبْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيَجْلُ لِهِمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَصْحَحُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَاَلَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ.

۲. الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ.

۳. وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ.

۴. وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ.

۵. الَّذِينَ إِنْ مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَ لِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ.

۶. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوبَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُوبَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ.

راجع به بلای خانمان سوز اعتیاد و مصرف مواد مخدر از تریبون‌های مجالس مذهبی، صدا و سیما و هر نوع سخنرانی خود بحث‌های مفصل و مناسب داشته باشند و مخاطبان خود را از آثار سوء زیان‌ها و توالی فاسده مصرف مواد مخدر آگاه کنند. بدون شک ارشاد علما و مبلغات مذهبی و فتاوی مراجع عظام تقلید در امر پیشگیری و مبارزه و از روآوری به مصرف و اعتیاد به مواد مخدر در مردم مؤثر است و برای روحانیون یک تکلیف دینی می‌باشد و اعتقادات مذهبی و فتاوا و نظرات مراجع مذهبی و فقهی نقش مهمی در کاهش مصرف و اعتیاد به مواد مخدر دارد. پدیده مواد مخدر و اعتیاد دیگر آسیب اجتماعی تلقی نمی‌شود، بلکه به یک معضل تهدیدکننده امنیت جهانی تبدیل شده است. مسئله مهمی که مبارزه با مواد مخدر را کم اثر و سخت نموده، استفاده قاچاقچیان بین‌المللی از تجهیزات پیشرفته و پیچیده و بهره‌گیری از علوم نوین در ارتباطات و همچنین تولید مواد شیمیایی و خطر تغییر تدریجی الگوی مصرف مواد مخدر از طبیعی به شیمیایی است. به طوری که بازار مصرف بسیار گسترده‌ای به روی مافیای تولید و توزیع مواد مخدر و انواع روان‌گردان ایجاد شده و طیف وسیعی از جمعیت جوان کشورها از این شرایط آسیب‌دیده‌اند و خواهند دید اگر راه‌برد کارآمد و تصمیمات جامع و کاملی در این خصوص اتخاذ نشود احتمال مشکلات و بحران‌های وسیع‌تر، دور از انتظار نخواهد بود.

نیم‌نگاهی به پیامدهای شوک عظیم مواد مخدر به عنوان زلزله خاموش، جنگ بدون مرز و بزرگ‌ترین منکر عصر حاضر بیانگر آن است که از لحاظ بهداشتی سوء مصرف مواد مخدر و عوارض اعتیاد به عنوان چهارمین عامل مرگ و میر کشور (پس از تصادفات رانندگی، سکته‌های قلبی و سوختگی‌ها) محسوب شده و روزانه تعدادی از آن‌ها به علت ناخالصی‌های موجود در مواد مخدر و سوء مصرف جان خود را از دست داده و هزینه‌های پزشکی زیادی را نیز به جامعه تحمیل کرده‌اند و این پدیده شوم تمامی ساختارهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی جوامع را تحت تأثیر مخرب خود قرار می‌دهد و نهاد خانواده، بنیان اجتماع را به کام خود برده؛ رسالت اصلی حاکمیت‌ها رفاه و کرامت انسانی را مورد تهاجم قرار می‌دهد. در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران که هدف اصلی آن

هدایت و نیل افراد جامعه به سوی کمال هست، مسئولیت دست‌اندرکاران حکومت‌ها در کلیه عرصه‌های اجرائی، قضائی و تقنینی را صدچندان می‌نماید و از مهم‌ترین مقتضیات امروز درک واقع‌بینانه و حقیقی از جامعه، تحولات، فرصت‌ها، تهدیدات، آسیب‌ها و نگرانی‌هایی است که در شرایط کنونی با آن مواجه‌ایم. در پایان‌نامه پیش‌رو که به روش کتابخانه‌ای تدوین شده، در چهار فصل به بررسی فقهی و حقوقی استعمال مواد مخدر پرداخته پرداختیم. در فصل اول به کلیات مواد مخدر، ابواب فقهی و حقوقی و طبقه‌بندی مواد مخدر مورد بررسی قرار گرفته و در فصل دوم به ادله حرمت مواد مخدر و در فصل سوم مواد مخدر از دیدگاه قوانین پرداخته شده و در فصل چهارم دیدگاه مراجع تقلید در رابطه با استعمال مواد مخدر و پس از آن به نتیجه‌گیری و پیشنهادها و در نهایت قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر و الحاق موادی به آن را در آخر پایان‌نامه ضمیمه شده است.

فصل

اول

کلیات مواد مخدر

فصل اول: کلیات و مفهوم‌شناسی

۱-۱. بخش اول

۱-۱-۱. بیان مسأله

استعمال مواد مخدر در دنیای کنونی یکی از معضلات اساسی و بزرگ است که جوامع بشری به خصوص قشر جوان را در معرض تهدید جدی خود قرار داده است و با توجه متحدته بودن این موضوع، مباح و حلال دانستن استعمال مواد مخدر از نظر بعضی از علما و برای روشن شدن هر چه بهتر از لحاظ فقه و حقوق، برای رفع این معضل بزرگ اجتماعی که متأسفانه جان بسیاری از جوانان را گرفته و خانه‌های زیادی را خراب کرده و اکنون نیز در معرض نابودی قرار داده و موجبات سستی در آسمان و اعتقادات مذهبی نیز شده، بر آن شدیم برای این معضل گام برداریم. اسلام به عنوان کامل‌ترین دین تمامی مسائل انسان‌ها را در بر گرفته، برخی احکام را به صراحت بیان نموده و برخی نیز در لابه‌لای احکام کلی موجود می‌باشد، با توجه به عدم شیوع و رواج این مواد در عصر ظهور اسلام نص صریحی در خصوص آن‌سوی مسکرات نداریم. بنابراین چون که تقویت باورهای دینی از مهم‌ترین مؤلفه‌ها در پیشگیری از گرایش به مواد مخدر است، نقش علما و فقها یک نقش اساسی است که در این تحقیق با بیان سابقه تاریخی حرمت مواد مخدر و بیان مضرات و خسارات جبران‌ناپذیر آن، رویکرد قوانین موجود در جوامع اسلامی (فرق اسلامی) با تکیه بر آراء فقها مورد بررسی قرار خواهد گرفت. با توجه به این نکته که با نگاهی به ادوار فقه به این نتیجه می‌رسیم که با پیشرفت علوم و شناخت زیان‌های مواد مخدر، علمای فقه نیز بی‌تفاوت ننشسته و این مسئله را مورد توجه قرار داده‌اند که هرچه به عصر حاضر نزدیک‌تر می‌شویم نظرات آن‌ها در خصوص حرمت این مواد با توجه به ضرر روح و جسم و اجتماع، آشکارتر می‌شود به طوری که بین فقهای معاصر این حکم به حد اشتها رسیدگی است. اغلب

تاجران و کاسبان، موازین شرعی و قوانین اسلامی را در معاملات نادیده گرفته و دست به هرنوع معامله می‌زنند ولو این که آن از روی شرع ناجایز باشد و همچنین در بکارگیری وسایل زندگی، خورد و نوش، لباس، مرکب و غیره اهمیتی به حلال و حرام نمی‌دهند و به استعمال محرّمات سرگرم‌اند، شراب‌نوشی از یک طرف، قماربازی و برد و باخت از طرفی دیگر، رباخواری و معاملات ربوی از یک سو، دزدی و راهزنی، قتل و کشتار، تصرف بر اموال دیگران و غیره از سوی دیگر که همه مردم در این امور چنان سرگرم و مستغرق هستند که روی تاریخ زمان جاهلیت پرده انداخته‌اند و جاهلیت فعلی بسیار بدتر از جاهلیت قبل از اسلام است، خرید و فروش و استعمال مواد خانمان‌سوز مخدر اعم از دودگرفتن، خوردن، استنشاق، تزریق و غیره یک حرکت ویرانگری است که نه تنها دامنگیر اهل کفر و شرک شده، جوانان مسلمان را نیز آلوده کرده است، نه تنها آلوده بلکه دشمنان اسلام آن‌ها را برای از بین بردن جوانان مسلمان آله حرب قرار داده‌اند.

۱-۱-۲. ضرورت و اهمیت تحقیق

موضوع مواد مخدر چنان مشکلی است که تمام جهان شرق و غرب را به سوی خود متوجه کرده است و خطر آن بر جهان اسلام ملموس است. به ویژه جهان امروز که گویا دهکده‌ای بیش نیست، هرنوع حادثه‌ای که در هر گوشه آن اتفاق افتد، کسانی که در گوشه دیگر آن زندگی می‌کنند از آن تحت تأثیر قرار می‌گیرند. با توجه به اینکه استفاده از مواد مخدر روز به روز در جهان در حال افزایش است و با توجه به اینکه جلوه‌های جدید مواد مخدر که غالباً شیمیایی نیز می‌باشد آسیب‌های جبران‌ناپذیری به افراد و جامعه وارد می‌آورند. لذا ضروری است قواعد فقهی و حقوقی متناسب با این تحولات و به منظور جلوگیری از آن‌ها تحول پیدا کنند و تغییر یابد. بنابراین بر آن شدیم تا با تدوین این پایان‌نامه این جلوه‌های جدید را تبیین نماییم. همچنین با توجه به اینکه در خصوص این موضوع مخصوصاً مصادیق جدید مواد مخدر کار تحقیقی

منسجمی صورت نگرفته، انجام یک کار تحقیقی جامع در این حوزه ضروری است، تا بتواند مورد استفاده پژوهشگران، دانشجویان، اساتید و ... واقع شود.

۱-۱-۳. اهداف تحقیق

هدف اصلی

بررسی حکم استعمال مواد مخدر در مذاهب خمسسه و حقوق موضوعه.

اهداف فرعی

- تبیین مفهوم مواد مخدر؛
- تبیین مصادیق مواد مخدر؛
- تبیین ادله حرمت استعمال مواد مخدر
- بیان آراء فقهای مذاهب اسلامی در مورد طهارت یا نجاست مواد مخدر؛
- بررسی مواد مخدر از دیدگاه قوانین.

۱-۱-۴. سؤالات تحقیق

سؤالات اصلی:

۱. حکم استعمال مواد مخدر از دیدگاه مذاهب خمسسه و حقوق موضوعه چیست؟

سؤالات فرعی:

۱. ملاک و معیار مخدر بودن کدامند؟
۲. ادله حرمت مواد مخدر چیست؟
۳. حکم قانونی استعمال مواد مخدر چیست؟
۴. دیدگاه مذاهب اسلامی در خصوص مواد مخدر چیست؟
۵. احکام صادرشده توسط فقها در خصوص استعمال مواد مخدر چیست؟

۱-۱-۵. فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اصلی:

استعمال مواد مخدر از دیدگاه اکثر فقهای مذاهب خمسّه حرام محسوب می‌شود و از دیدگاه قانون نیز جرم است.

فرضیه‌های فرعی:

۱. به نظر می‌رسد مواد مخدر هر ماده‌ای است که در بدن ضعف و سستی ایجاد کند و باعث کسالت، سستی، از خود بیگانگی، بی‌تفاوتی و زایل شدن عقل و ادراک شود که در گذشته نیز در ابواب فقهی از آن سخت به میان آمده است.
۲. محکم‌ترین دلیل بر حرام بودن استعمال مواد مخدر قاعده لاضرر از قواعد مهم فقهی و همچنین آیات قرآنی، احادیث، بناء و سیره عقلاء و اجماع و اتفاق مسلمین می‌باشد.
۳. هرگونه تولید، توزیع و مصرف مواد مخدر از نظر حقوق جرم به حساب می‌آید.
۴. اکثر فقهای مذاهب اسلامی استعمال مواد مخدر را حرام اعلام نموده‌اند.
۵. غالب مراجع تقلید شیعه استعمال مواد مخدر را حرام اعلام دانسته‌اند.

۱-۱-۶. روش تحقیق

در نگارش این پژوهش از روش فیش‌برداری کتابخانه‌ای و توصیفی تحلیلی استفاده شده و در خلال این گردآوری‌ها و توصیفات به تحلیل آن‌ها پرداخته شده است.

۱-۱-۷. پیشینه تحقیق

کتاب:

۱. باصری، علی‌اکبر، مواد مخدر در منابع فقهی و فتاوی‌ مراجع تقلید عظام، ۱۳۹۴، تهران،

انتشارات خرسندی.

در این کتاب آشنایی با مواد مخدر و زیان‌های آن و نیز برخی از زیان‌های جسمی - روانی سوء مصرف آنها و مواد مخدر از دید طبقه‌بندی سازمان بهداشت جهانی بررسی شده است ما در این

پایان‌نامه در صدد هستیم حکم استعمال مواد مخدر در مذاهب خمسه و همچنین در قانون را مورد تحلیل و توصیف قرار دهیم.

۲. مرتضوی قهی، علی، قاجاق بین‌المللی مواد مخدر و حقوق بین‌الملل، پژوهشکده ملی مطالعات مواد مخدر ایران، تهران، آینه کتاب، ۱۳۸۳.

در این کتاب به دسته بندی، سیرتاریخی، وضعیت کلی تولید و مصرف مواد مخدر در جهان و ضرورت همکاری بین‌الملل علیه قاچاق مواد مخدر بررسی شده است که ما در پایان‌نامه طبق ماده ۱ قانون در قسمت حقوقی آورده شده است.

۳. مجموعه مقالات همایش ملی آسیب‌های اجتماعی در ایران، اعتیاد و قاچاق مواد مخدر ج ۲، انتشارات آگه، ۱۳۸۳.

در این کتاب ۹ مقاله در مورد اعتیاد و قاچاق مواد مخدر و همچنین برخی عوامل پرخطر و ویژگی‌های شخصیتی بزهکاران معتاد و غیرمعتاد بررسی شده است. ما در این پژوهش عوامل بر آن از دید مذاهب و قانون را مورد تحلیل و توصیف قرار دادیم.

پایان‌نامه:

۱. موبدی، احمد، تحلیل و بررسی مبارزه با مواد مخدر (مصوب ۶۷/۸/۳) و شناخت برخی از عوامل اجتماعی اشاعه آن، ۱۳۷۶.

۲. الطیار، عبدالله بن محمد بن احمد، ترجمه مولانا سیدمحمدیوسف حسین‌پور مواد مخدر در فقه اسلام.

مقالات:

۱. قربانی، ابراهیم و کریم اکبری، حرمت خرید و فروش و سوء مصرف مواد مخدر و اسباب گسترش آن از دید فقه اسلامی، زمستان ۱۳۹۳.

آقابابایی بنی، اسماعیل، دیدگاه شرع و قانون با جرایم مرتبط با مواد مخدر، فصلنامه رواق اندیشه، شماره ۴۳، زمستان ۱۳۸۸.

۲. سلمان پور، محمدجواد، مبانی فقهی حرمت استعمال و قاچاق مواد مخدر و جرایم مربوط به آن، مجله فقه اهل بیت، 1382، شماره ۳۵

۴. حسینی، سیداحمدرضا، نگاهی اجمالی به دلایل حرمت استعمال مواد مخدر، بهار ۱۳۸۹.

۵. اکبری، عباسعلی، بررسی و نقد سیاست جنایی حاکم بر جرایم مواد مخدر در ایران با تأکید بر اصلاحیه سال ۱۳۸۹ قانون مبارزه با مواد مخدر، پژوهشنامه حقوق کیفری، سال پنجم، شماره دوم، زمستان ۱۳۹۳.

۶. عزیزاده، حمیده، میزان انطباق جرم‌انگاری مواد مخدر در ایران با اسناد بین‌المللی، فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، دوره ۱، شماره ۳، بهار ۱۳۹۴.

۷. دهدارزاده، فاطمه، نقد و بررسی ماده ۲۴ قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۷۶، ماهنامه شماره ۷۱، سال دوازدهم، آذر و دی ۱۳۸۷.

۸-۱-۱. ساختار تحقیق

در پایان‌نامه پیش‌رو که به روش تحلیلی و توصیفی تدوین شده است، در چهار فصل به بررسی فقهی و حقوقی استعمال مواد مخدر پرداختیم. در فصل اول به کلیات و مفهوم‌شناسی مواد مخدر، ابواب فقهی، حقوقی و طبقه‌بندی مواد مخدر مورد بررسی قرار گرفته و در فصل دوم به ادله حرمت مواد مخدر و در فصل سوم مواد مخدر از دیدگاه قوانین پرداخته شده و در فصل چهارم دیدگاه مراجع تقلید در رابطه با استعمال مواد مخدر و پس از آن به نتیجه‌گیری و پیشنهادها و در نهایت قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر و الحاق موادی به آن، در آخر پایان‌نامه به آن ضمیمه شده است.